

կամ իբրեւ տուփ մը լի ամենայն ահուշա-
հոտութեամբ, կը նուիրէ փրկչին. զլուսը
շնորհայից և հեզ կերպով խոնարհած, որ-
պէս թէ մեղացը թողութիւն կը խնդրէ և
աշխարհի խաղաղութիւն և աստուածային ան-
պակաս օրհնութիւնք : Անք շլացընելու շափ
փառաւոր էր և Սրբութիւն սրբոցն, սքանչելի էին
արծաթեպատ զոններն լի ոսկեհուն զարդիւք :
Այլ և այլ ոսկեպատ պատկերներ՝ առնուած էին
թանկագին ակունքներով և մարգարտահիւս
զարդերով ձևացած շրջանակաց մէջ : Զօրս էին
նաեւ բոլոր արծաթեղէն և ոսկեղէն սպասքն,
որոց համար ականատես պատմիչն զմայլած
կը վկայէ, թէ « Անասելի էր և անպատմելի
բերանոյ, և ասաց է անաեւն այնպէս զարմա-
նալի գործ », և յետոյ կը յաւելու. « Աս-
տանոր կատարեցան մարգարէութեանն նուպր,
թէ ուրախ լին անպատե ծարաւի. և զար-
փաւ՝ եթէ ցնծաոցէ երկիր և ուրախ եղե-
ցին կղզիք բազում » : Զի արարեւ երբեմն
անապատ, անմարդի, ամալի կղզիս, բիշ
ծամանակի մէջ, մեծագոր և հանճարեղ ար-
ծրունի թագաւորի մը ձեռքով, զարձաւ Աս-
տուծոյ փառաւոր քաղաք մը և Հիմնարկու-
թեան թուականէն անցան վեց տարիներ,
և հայկական ԳՃՀ (== 921) թուականին,
աւարտեցաւ գերազանց տաճարի շինութիւնն
վերուստ ի վայր զարմանալի սեպեամբ :

Այսուհետեւ կը մնար մեծահանդէս կատա-
րել տաճարիս նաւակատիրը, որպէս համբաւն ու
հռչակն արդէն ի վաղուց տարածուեր էին մեր
աշխարհի ամեն ոսկիւնները : Գարնանային
զեզազուրծ աւուրք գեռ նոր էին սկսեր, երբ
սկսան Աղթամարցիք Գաղկապ կարգադրութեան
համեմատ՝ պատրաստութիւններ անհնել պոյ
հանդիսի համար, որ պիտի կատարուէր ոչ
միայն իբրեւ բոյ ձեկեղեցական հանդէս, այլ
և պիտի յաջորդէին նաեւ զանազան աշխար-
հական հանդէսներ :

Շարայարեյի

ՀԱՅԳԻՒԾԱԿ

ԿԱՍ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈՒԾԱՐԱՌՈՒԹԻՒՆ

Երգի տարիէն աւելի է՝ որ լոյս տեսած
է Կ. Ղեւոնդ վ. Ալիշանի գեղեցիկ երկասիրու-
թիւններէ մին, Հայ-Կապուս, որ նախ
մասամբ ի Բաշափէն և ապա առանձին
հաստորով եւս հրատարակեցաւ. յորում՝ թէ
եւ մեծարդոյ հեղինակին գրիչն՝ կարծես չէ
ունեցած այն ազատ թոխը, որով կարենա
ցոյց տալ իւր խոր հմտութիւնը աւելի բնա-
նակօրէն, որքան իրեն միւս գործերուն մէջ.
Սակայն նկատելով թէ ինչպիսի բոկոն մը
տաց եւ անխոյժ աշխատութեան արդիւնք է,
այնքան բուսական բաւերու հաւաքումն, հան-
դերձ նախնեաց վկայութեամբք և օրինակ-
ներով, թէ ի տպագրի եւ թէ ի ձեռագրի
ազգային գրոց, եւս եւ յօտար ճանապարհոր-
դագրաց, հանդերձ իւրաքանչիւր բուսոց հա-
մապատասխանող յոյն, լատին, փռանկ, եւ
յաճախ եւս արաբացի, պարսիկ կամ թուրք
անուններով, կարգացողն առիպուած է խոս-
տովանիլ, թէ յիբաւի շատ պատուաբեր աշխա-
տութիւն մ'է այն մեր արդի գրականութեան,
եւ օգտակար՝ ըստ բազում գլխոց՝ շատերու,
նա՛ մանաւանդ ազգային բժշկաց, բուսաբանից,
բառախոսից, եւ այլոց : Բայց գոցէ պիտի
զարմանան շատք, երբ Հայ-Կապուսն անունն
իրենց աչաց հանդիպի, եւ ըսեն. — Ի՞նչ
է այդ, Բնուոյ դարձեալ մէջ բերել հին ա-
նուններն հին գրքեր, մինչդեռ նորաբոյոյց ան-
գամ հազիւ թէ մամուլէն ողջունուածք՝ վաղ
իսկ արդէն մոռացութեան արուած են : —
Սակայն այս զանգատն ամէն կողմէ չի լը-
սուիր եւ ամէն տեղ արձագանգ չի գտ-
ներ, այլ միայն Պոլսոյ մէջ հրատարակուող
մի քանի թերթիւստիկ եւ աղայոց գաղա-
փարներու վրայ ծրագրուած թերթերու շրջա-
նակներուն մէջ, որոց այն միայն յարգի եւ
սիրելի է և ինչ որ նոր, սերեւեթ, տղայաւ

կան, փայլուն է, եւ որոնք՝ աղայոց նման՝ ժողիկներով միայն կ'ուզեն զբաղիլ, զուարճանալ, թէ եւ իրօք ուրիշ բան չեն ընել՝ բայց թառամեցնեն, քնքնել եւ տերեւաթափ լինել զանոնք իրենց մաստանց մէջ։ Բայց զեռ ուսելի ծիծաղելին կայ. այդպիսիք չեն քաշուիք նա եւ իրենք զիրենք քննադատ համարել, որոնք երբ իրենց չափէն եւ մտքէն վեր զըջերու վրայ ձեռք զարնեն զրել, իրենց բոլոր քննադատական ճիգը եւ ուժը արտաքին երեւութիւն վրայ կը թափեն, — առանց ներքին բովանդակութեան մտնենալու, — թէ արգեօք զիրքն՝ կաշկածով է թէ լավտակած, ինչ մեծութիւն ունի, ինչ ձեւ, ինչ գոյն, զրենք ընթերցելի են, պատկերազարդ է թէ ոչ, եւ այլն. եւ եթէ քիչ մ'աւելի լուրջ երեւիլ ուզեն, սափակ բացատրութիւն մի եւս մէջ կը նետեն, առանց համոզուած լինելու բաժնուն, թէ « կրնար աւելի լաւագոյն կերպով գրուիլ. մենք հեղինակէն աւելի բանի մի կը օպասէինք. կ'սրէր որ այդ նիւթն աւելի լուրջ կերպով ուսումնասիրուի », եւ այլն. եւ այստե՛ր իբր առաջնակարգ գրիչը, մանրակրկիտ քննադատը եւ ուսումնասէրը կը խնկարկուին ազէսներէն։ — Բարեկամ, առանց զիտութեան, առանց թափանցող եւ դիտող միտք ունենալու, առանց գրութեան արուեստի եւ լեզուի կանոնաց հմուտ լինելու, կարելի չէ քննադատ լինել. զի այլ՝ դժուարին եւ փափուկ պաշտօն մ'է, ընտիրը յոռիէն պատել, յարդը՝ ցորենէն, սեւը՝ ճերմակէն, ոսկին՝ կապտէն, սուտը՝ ճշմարտէն. այդք համար հասուն դիտողութիւն եւ ողջմտութիւն կը պահանջուի. միայն հարաւածելով, սրտալով եւ « մեծամեծս կուտորելով » չի լընդնար գործն, ինչպէս կ'ընէին երբեմն վերդիշեալ թերթերու խմբագրողք եւ զորդք. բաական չէ միայն սխալ է լռելն, այլ պէտք է ուղիղը գնել, եւ այլն։ — Ընդ հակառակն կը տեսնենք թէ սուսահայր աւելի ողջմտիտք եւ անաչառք են իրենց զասաստաններուն մէջ, — սակայն միշտ *excoëptis excipiendo*, — որ գիտեն աւելի քան զսաճկահայտ գնահատել լուրջ գրութիւնները. ինչպէս որ մեր յիշեալ գրութիւնն այլ, որու մասին է խօսքերնիս, ու-

նեցաւ իրեն ջերմ համակրողները նոցա մէջ, որոց զգացմանց թարգման հանդիսացաւ, Աշոտեանի 1895 տարւոյ 94 համարին մէջ, յետագիւ Նախագետ ստորագրութեամբ եւ իրօք հմուտ եւ հարուստ մտքը ոմն։ Հայրենասէն զրուեց նա եւ ուշադրութիւնը մի ուրիշ ազգային ծանօթ բանաստի, պ. Ն. Բիւզան, զացույ, որ եւ զրեր է մի առանձին գիրք կամ տետր դիտողութեանց, սրբան գիտենք, ուրեք սրբագրելով եւս՝ իրեն վրիպակ երեւցածները, որ եւ տակաւին լոյս տեսած չէ։

* *

Վերջերս գիտական գումարման մի մէջ, յետադիտութեան վեճակոյ (Istituto Veneto), ծանօթ իտալացի հայագէտ բանասէրն, պր. Ե. Տեզա ուսուցչապետն, իրեն համառօտ բանախօսութեան մի նիւթ ընտրեց հ. Ղ. Վ. Ալիշանի վերդիշեալ գիրքը, Հայրենասէն, զոր թէ եւ կը գովէ ընդհանրապէս, այլ՝ ուր որ հարկ է՝ քննադատի սուր դիտողութիւններն այլ զանց չի ընել, զոր եւ հետեւեալ կերպով կը սկսի.

« Եթէ չօգնենք իրարու, իբրու հաւատարիմ ընկերք, ինչ օգուտ ապա ընկերութիւնն՝ եղբայրութիւնն։ Եւ ո՞ր թէ լաւ օգնութիւն չէ՞ մեկնելն մին միւսոյն՝ եթէ ոչ մտածութիւնները՝ (գոնեա) խօսքերը։ Այս պաշտօնն, լաւ կերպով կատարելու համար, չափազանց առաքիտութիւններ կը պահանջէ, եւ յաճախ հարկ է գոհ լինել չափաւորութեամբ՝ եւ ո՞վ որ կը խօսի կամ կը գրէ, եւ ո՞վ որ կը լսէ կամ կ'ուզէ ընթեռնուիլ։ Մեր ընկերակիցներէ մին՝, 1895 տարւոյն մէջ, հրատարակեց ստուար հատոր մի, զոր պէտք չեն զանց ընել սիրողք կամ մասնագէտք բուսաբանութեան, եւ այլն։ Բայց ցաւ կը յայտնէ անդ յիշեալ բանասէրն՝ հայերէն լեզուով գրուած լինելուն համար, որով անմատչելի պիտի մնայ այն շատ արեւմտեան բուսաբանից։ Յետոյ խօսքը յառաջ տանելով՝ կը հարցնէ նա այլոց կողմանէ. « Ինչո՞ւ

1. Հ. Ղ. Վ. Ալիշան պատուաւոր անգամ է վեճակեալն ուսումնաբանին։

չէ գրուած այն լատիներէն, կամ գէթ իտալեանէն կամ գաղղիներէն, պիտի ըսենք հաւաքալորաց, դոնեա անգղիներէն կամ գերմաններէն, պիտի ըսեն հիւսիսայինք — Ամենայն մատենան ունի իւր բնիկ հայերենքը, եւ Հայերէնէն յատկապէս Հայաստանն. այսպէս որ, եթէ դուրս հանենք զինքը անտի, նորա կենդանի արմատըն եւս պիտի խլուին անմիջական փնտտով » և...

« Ինչպէս որ հայ նահանգաց մէջ յաճախ կը զանազանին անուանք բուսոց, այսպէս նա եւ անոնց վերայ ճառող մատենից մէջ. եւ հարկ չի կայ ըսել բուսաբանից, որոնք լաւ հիւսն, թէ ինչպէս անոնց իտալացիներին համար կրկին վկայութիւնք (անուանակոչութիւնք) կը պահանջուին. մին՝ որ ցուցնէ թարմ կամ չորացած կամ գէթ ներկուած կամ նկարուած՝ արգիւնքը բնութեան. ուրիշ փայլ՝ որ որոշէ թէ ինչ սահմաններու մէջ պէտք է գործածուի բառ մի, որ այնոր պատկերը արթնցնէ յայտ եւ ի յիշողութեան նորա՝ որուն կարեւոր է այն » և...

« Իւր հայրենակցաց թիւններէն, օտարաց գրեթէ՝ որք քաջալուարտ աշքերով կը շրջէին Հայաստանի մէջ, եւ հին աւանդութիւններէն՝ որք կը գտնուին ազգային բըժըկաց զանազան գրեանց մէջ, ուզեց հ. Ալիշան հիւսել ճոխ ցուցակ մի բուսոց անուններու, որք կամ զուտ հայերէնք լինէին, կամ օտարք եւ գործածականք առ հայս. եւ կը խոստովանի նա՝ թէ չէ ուզած եւ չէր կարող ընել բուսաբանի յատուկ կամ յարմար աշխատութիւն մի, այլ լոկ դիտանականի՝ որ կ'ուզէ գործակցիլ ուրիշ հմուտներու և բազմաթիւ են անուանք, առ ժամ 3400ի կը հասնին. առ ժամ, կ'ըսեմ՝ զի կը յուսայ հեղինակն՝ թէ կամ հոմանիշք կամ բարբոսիկն նոր անուանք բուսոց հաւաքուին դարձեալ այնպիսի անձինքներէ, որք փորձ եւ յօժարութիւն ունին բուսոց քննութեան եւ ուսումնասիրութեան, կամ նա եւ ձեռագիրներէ՝ որք լոյս աեսնեն, եւ միայն մասամբ իւր ծանօթացած գրքերէ՝ որք աւելի լաւ քննուին եւ ուսումնասիրուին : Հիմուտ Մխիթարեանն երախտապարտ սրտիւ կը յիշէ իւր կրօնակից եղբայրներէն շատերը, որոնք ձեռքըն-

տա եղբը են իրեն. եւ ի վեր քան զամենայն՝ բուսաբանից փափաքը պիտի շարժէին այն թերթերն, որոնք՝ շորցուցած բուսոց կարգաւորեալ հաւաքածոյի մի մէջ՝ կը բաժանցակեն յիմանակ մի բոյսեր, իւրաքանչիւր իրենց անուամբք, զորս պր. Խոշակաշեան եւս սուցիչն, ուշիմ պատանի աշակերտաց հետ միասին, հաւաքեր է 1890ին Տրապիզոնի շրջակայ դաշտերէն եւ լեռներէն : Գալով ձեռագրաց մասին, արաբացի գրականութիւնն մեծապէս նպաստաւոր եղած է հայոց ինչպէս յունականն, բայց եթէ բազմաթիւ բժիշկներէ եւ նոցա գործերէն ուրիշ բան չէ մնացած արդ՝ բաց միայն անունն եւ փափաքն, սակայն հ. Ալիշան՝ ս. Ղազարու մենաստանին ճոխ ձեռագրատան մէջ՝ շատ բան գտեր է օգտակար կերպով հիմնելու : Եւ շատ կարեւորութիւն կու տայ յոյն գրող թարգմանութեանց, որք ճիշդ եւ ճիշդ գարուց մէջ կատարուեր են, եւ որոնք կը ծառայեն նա եւ բուսաբանութեան հետամուտ եւ մանազէտ անձանց, ինչպէս են թարգմանութիւնք վրոց փիլիսոփայ. ս. Բարսեղի, Նեմեսիոսի. կը յիշէ այն անունները՝ որոնք ցանուած ցրտած են ի ճիշդ գարու ծառակոյ Մխիթար Գառի առականներուն մէջ. կը յիշէ նա եւ ուրիշ Մխիթար մ'այլ, համբաւաւոր բժիշկ եւ բարեկամ ս. Ներսիսի (Շնորհաւաղ). բայց քան զամէնայն աւելի իրեն զիմաց կը ներկայանայ, 1400ին մի ջոցները, աշխատասէր հայ մի, եւ որուն զեռ անտիպ գործերէն կ'առնու հ. Ալիշան եւ կը հրատարակէ իւր հատորին մէջ բազմաթիւ ծանօթութիւններ. եւ այսպէս, մէկ քարով երկու թռչուն կը զարնէ » :

« Սա է ամսագրի Ամբոտուլան, որ երկու ստուար հատորներ զբեր է, եւ որոնց այնպիսի անուն մի յատկացուցեր է, որ շատ առ պիտի յարմարէր ուրիշ շատ՝ հին եւ նոր՝ գրքերէն. Անգիսի անգլիս, կամ ուրիշ ձեռագրաց համեմատ, Անգիսաց անգլիս. եւ այս գործիս մասին կարող են փափաքողք Ստանլեանի « Quadro della storia letteraria di Armenia » գիրքը համեմատել. եւ աւելի մանրամասնորէն, հայերէն

հասկացողին համար, վիեննայի մէջ հրատա-
րակուող Հոմբոլտն (1893, էջ 112), որ կա-
րենոր տեղեկութիւններ կու տայ, որոնք զուցէ
աւելի բժշկաց կրնան ծառայել՝ քան թէ բը-
նական պատմութիւն մասնագիտաց։ Այդ
գիրքն սկսած է յամին 1478 եւ տարւոներ
է 1482ին ի էջ. այդիս, եւ որուն հետ կից
էր նա եւ ուրիշ գրութիւն մ'այլ, քան զայլս
աւելի օգտակարողին (կ'ըսէ քննապատն),
որ կը կոչուի Օգոստն Բժշկութեան, լոյս տե-
սած յամին 1466. իսկ զայով հնդկականին
անուան՝ կ'ըսէ նա, թէ ընտրեալագոյն ձեւն՝
եւ աւելի գործածականն ամենահին ձեւա-
գրաց մէջ՝ է Ալիբաւալար, բայց աւելի սովո-
րական է հոգի կոչել զինքը Ալիստալար » ։

« Հ. Ալիշանի բուսացուցակն յամաի կու
տայ մեզ իւրաքանչիւր բուսոց համապատաս-
խանող լինեալեանն, կամ ուրիշ մերձաւոր
մի՞ ծառի մը արդէն բուսաբանից լատիներենին
մէջ. յարեւելս կը տանի զմեզ՝ կամ արա-
բացի կամ պարսիկ կամ տաճիկ բառերով,
եւ յարեւմուտս կը բերէ՝ զայդդիներէնով։ Պէտք
է որ հմուտ եւ ձեռնհաս անձինք կամ ըսծեն
գիտնականին տարակոյրները, եւ կամ գիրա-
ցընեն ճանապարհը՝ որ կարենայ աւելի կա-
տարեալ տեղեկութիւններ ստանալ, որք պէտք
են երախտապատը լինել իրեն՝ ինչ ինչ
պատկերաց համար, որք աստ եւ անդ կը
զարգարեն գիրքը եւ աւելի բացայայտ կ'ը-
նեն նորա խօսքերն։ Եթէ գրքին տիտղոսին
կամ անուան աշ գնեմք եւ կարգանք յառա-
ջարանը, պէտք է բռնել, որ եթէ փորձէինք
յունարէն լեզուով թարգմանել, պիտի կոչէինք
զայն՝ ո՞չ թէ botanologia՝ այլ botano-
lessica, զի հայերէն բուսաբանութիւնն է՝
ո՞չ թէ բուսաբանութիւն. իսկ համառօտ ձեւն
կամ անունն, որ է Հոմբոլտն եւ գրուած
է հատորին վերայ, կը նշանակէ հայ բուս-
աբան (Erboiaio armeno)».

Յետոյ, գիտնական բանասէրն կ'անցնի
հարեւանցի գիտողութիւններ կամ քննա-
թիւններ ընելու ինչ ինչ տնտեսաց կամ բա-
ճարու մասին. « Օրիակ իմն, կը յաւելու
նա, չգիտեմ թէ ինչ պատճառաւ, Bella di
notte ծաղկին պիմաց չէ գրուած Յայգա-
գոսարձ, եւ բառական թարգմանութիւն ըրեր

է եւրոպական բառին՝ գիշերածաղիկ գնելով։
Գուցէ շատ արդի թարգմանութիւն է, կամ
թէ զրոյց միայն յատուկ եւ ոչ զայնաց. որ-
պէս թէ ուրիշ հայ մի ուզէր աւելնալ այն
պատկերը կամ գաղափարը՝ զոր կ'ը ներկա-
յացընէ մեզ մի եւ նոյն բոյն կամ ըստին-
այն անունով Mirabilis dichotoma կամ
անպիիերենով Marvel of Peru, կամ ա-
ւելի համառօտ՝ մեր վենետիկեան գաւառա-
բարբառով Meraviglia. Այս եւ ուրիշ նման
ստուգանքու պատճառը իսկայն պիտի տար
ինձ բարեկամս, պատանձեցընելով զիտ ընդ
հակառակն, ուրիշ տեղեր կ'ընամ քով հան-
դիսանալ եւ, կամ կը յուսան։ Հ. Ալիշան մէջ
կը բերէ այն զանազան ձեւերը, զորս հայն՝
փոխ առնելով պարսիկէն՝ տուեր է զողորմիկ
ծաղկի մի անունն. որով աւելցեմք է Յուն-
փար, նոսնափար, նիւսփար (եւ եթէ պար-
սիկ գրութեան հարապատ ձեւին նայինք +
հարկ էր գրել, nilûpar, nilûparag, nî-
lupal, nilûfar, nilûfal, nîm եւ nilûfar,
lilûpal), պարսերէն կ'ըսուի nûnûfar. Հարկ
չի կայ բոլոր թէ ինչ բան է աս. բայց կը
ցտախմ որ հ. Ղեւոնդ բարեկամս, ուրիշեւ
բէն շեղած, կը մեկնէ այդ բառին ծագումը՝
իրը թէ Նեղոսի ջրոց մէջ աճելուն համար
այսպէս կոչուած լինի այդ բոյսն։ Ո՞չ, ո՞չ։
Nila հնդկերէն կապոյտ կը նշանակէ, եւ
ամենատարբական բառերէն մին է, որ կը-
ցնելով utpala բառին, բացործանայութեան
համար եղած է nilotpala, որ ճիշդ minfea
cilestrina կոչուածն է, սպիտակին (punda-
rika) եւ կարմրին (kokanada) քոյրն։ Ni-
lotpala-ի կը համապատասխանէ ճշդի nym-
phaea stellata [Wild.] . եւ փոխանակ
ուրիշ հնդկականութեանց պիտի յիշեմ Uday
Chand Dutt իւր Materia medica of
the Hindus գրքին մէջ։ Աստ պիտի Կենսա-
նեն թմիկը՝ թէ այդ բոյսերէն ինչ բան կը
գործածուի իբրեւ դեղ հիւանդաց, եւ ինչ
բան կ'ուտեն աղքատը, կամ իբր սովորու
թիւն դարձած, կամ մանաւանդ սաստիկ
քաղցէն ստիպուած » ։

1. Ճանչցանք զNila, անծանօթ յայտ utpala.
2. Calcutta, 1877, էջ 109. Գ. Բ.

« Կը փակեն հատորը, 683 իջն մինչեւ ի 697, երկու ցանկը, մին՝ լատին եւ փռանկ անուանց, միւսն՝ արաբ եւ ասորի բառերու. մենք եւս կը թողունք զայն, շնորհակալ լինելով հեղինակին իւր երկար եւ այդինչաւոր աշխատութեան համար, եւ իրեն եւ զբոլոր կ'ըսենք, բարեան տեսութիւն » :

Հ. Բ. Թորոս.

ՆՄՈՅՇ ՄԸ ՀԱՅ ԿԵՆՌԱՆԱՐԱՆՈՒԹԵԱՆ

(Շար. տես յէջ 188)

ՅԱՐԿԱՆԹ ԺՈՒՆՆԱՆԻՔ գիտելու հայրեւոյց Ժամանէն վաղեմի եւ խորհրդաւոր հաւելքը, Աղանիւն :

Սա է որ նոյեան տապանին ահաբեկ ապարտանելոց՝ ձիւնոյ ճիւղ մը ի կրպիւն՝ հաշտութիւն կ'առեաւ եւ խաղաղութեան դառը կը բանայ :

Աղդ իւր պաշտօնը մոռցած է, նոյն խաղաղանիւն ճիւղը թողուցած է իւր կողմն եւ քաշուած անտառներուն մէջ, ուր կ'ողբայ մեղամտաւորի վաւերներով իւր սիրուն հայրեւոյցի սրտամտիկ կսկիւնները, Աղանունեաց մեծ ցեղին շիջումը, եւ մերթ՝ իւր մեղու աշուրները զվզ ի զուարթ երկինքը պիշ ունելով՝ շնորհակալիս կ'ուղղէ առ Նարեկացի Նորիկորիտ, որ յարաւիման պարզեց իրեն՝ Գրի խորովեալ կեր պիտի լինէր անոր հիւրոց :

Հայրենիք տակաւին ջերմ սիրով կը գործարարայ ասոր վրայ, կը զրուսաւէ զայս « Աւետարան Հայաստանի » նուագովն. հայրենիք աստի « Հրաւերներ... » կ'առնու « Ողջուններ, սղոյն նոր փառաց »... Հարկ չէ ըսել, թէ սոյն անմեղութեան եւ գեղեցկութեան, յատկանիւն հաւիւն հայրեւոյցի աւելն կողմերը կը գտնուին, որ արդէն իսկ ընթերցողաց ծանօթ է. այլ համառօտի գիտենք արդ թէ ինչպէս հեղինակներն կը գտնեն զայս :

Սպիտակ եւ անոյշ աղանիւն ի սուրբ Գիրս յատկապէս յիշատակուած եւ հանդիսացած է : Ողջուններուն կը նուագէ. « Տայք ոք ինչ թեւ՝ որպէս զաղանոյ՝ զի թոյլ է, վերանայի, եւ հետացեալ դադարէի յանապատի* » : Երգ երգոցն կ'երգէ. « Արի եկ, մերձաւոր իմ, զեղեցիկ իմ, աղանի իմ, եւ եկ դու աղանեակ իմ ընդ հովանեաւ վիմիդ տա պատուարաւ պարուպիդ ** » :

Այսպիսի եւ այլ վտեմ բացազանութեամբ՝ Եհովայի բնարեալ ժողովար՝ շատ անգամ յայտնապէս կու աան աղանոյ գեղեցկութեան, անմեղութեան եւ միամտութեան յատկանիւնը :

Աղանոյ անուամբ՝ դիւայն սուրբինան Զապէլ, իւր կենտոյ վերջին պահուն յերկնաւոր հրաւերի ձայնը կ'առնու. « Եկ, Աղանի իմ, սիրելի իմ » : զայս կը վկայէ ազգային դիւանապարի մը*** :

Երկինային մթնոլորտէն օրբեքնի հագւոց օրբարար Հոգին աղանոյ կերպարանօք կ'իջնէ յայլա Յարգանքաւ սոյն դրբերական էակին վերեւ, ուր նոյն պահուն կը հաստաւեւր մկրտութեան սրտաշարժ խորհուրդը. առաւ եւ այլուր եւ միշտ՝ հանձնարոյ եւ իմաստութեան աղբիւրն կ'առնու այս մեր թոյնեկին կերպարանքը :

Մինչդեռ քրիստոնէութիւնը կը դրուստէ կը փառաւորէ մեր աղանեակը, անդին վաս հեթանոսութիւնը զինքը խռնարի ստրուկ մի կ'ընէ ամենէն պիղծ եւ վատաբանութեան գիցուելոյն, երբ զայն բազմեղանիօմ մարդարտադարէ եւ ոսկիապատ կառքի մը վրայ՝ ամպէ յամպ թողնելէ կու տայ նորա նագելի թեւերով :

Այսքանով հերիքանալու աղանոյ փառաց վրայ ունեցած ծանոթութեամբ, քիչ մ'այլ իւր բարբր գիտենք :

Սիրուն աղանին օրչափ կը զարմացնէ եւ կը հրապարէ զմեզ՝ երբ զինքը նիւստենք իրր մի քաջ եւ անմղար օտարան :

* Սղ. Կ. Դ. 1 :

** Երգ երգոց. Բ. 14 :

*** Վասորամ գիւանադպիր արքունի յիշատակարանաց :